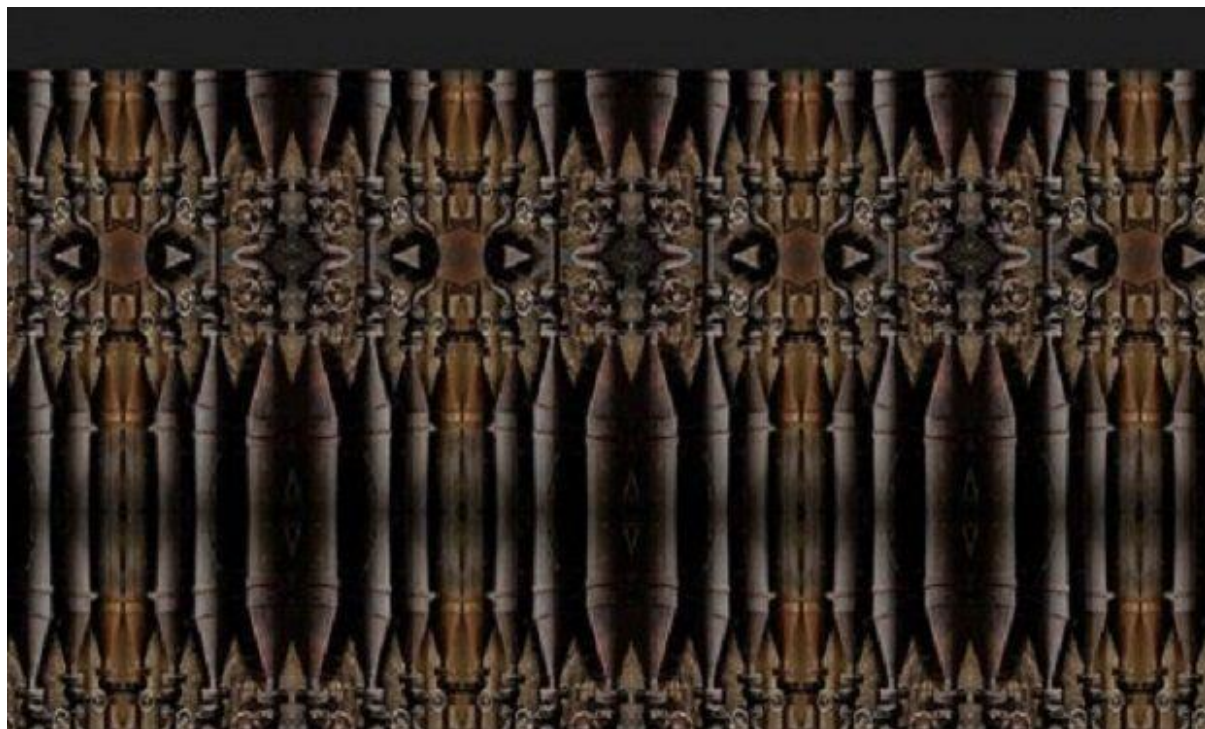

[Kritika](#) • Piše: [Marija Dejanović](#) • 05.04.2022.

- [Bonislav Kamenjašević](#)

Bonislav Kamenjašević : Kotlovnica

Bonislav Kamenjašević: Kotlovnica

Domaća pjesnička scena ima svojevrsnu tradiciju snažnih prvih knjiga, što će reći da autori najčešće pažljivo uređuju svoja prva djela prije nego što ona ugledaju svjetlo dana, pišući ih najčešće godinama prije objavljivanja. Ni "[Kotlovnica](#)", pjesnički prvijenac **Bonislava Kamenjaševića**, po ovom pitanju nije iznimka – kao mladi pjesnik, Kamenjašević se već donekle profilirao i stekao prepoznatljivost objavljivanjem pojedinih pjesama u različitim domaćim časopisima i regionalnim zbornicima, a rukopisna verzija ove knjige bila je u užem izboru za nagradu „Na vrh jezika“ 2019. godine.

[Kotlovnica Kamenjašević Bonislav](#)

Prevideno osvježenje

Knjiga se sastoji od 37 pjesama raspoređenih u dva ciklusa: „Svijet je jedan veliki kokošinjac“ i „Život je velika kotlovnica“. Već se u samim naslovima ciklusa može nazrijeti centralne teme ove knjige i perspektive iz kojih se nju sagledava – radi se o poeziji koja, na semantičkoj razini u svojevrsnom odmaku od vlastitog postmodernističkog koda kojeg se u pravilu pridržava na razini forme, ne zazire od iznošenja istina o takozvanim velikim temama – svijetu i životu. Ova je okolnost već sama po sebi dovoljno zanimljiva da bi se ovu knjigu preporučilo za čitanje. Kamenjaševićeva generacija pjesnikinja i pjesnika u postjugoslavenskoj književnosti, polazeći od pisanja o vlastitom iskustvu, vlastitoj povijesti, ili vlastitoj okolini, često zaobilazi „velike“ teme koje su karakteristične za poeziju prethodnih generacija. Naravno, s pravom, jer svaka autorica ili autor piše o onome što joj je blisko. Međutim, ovo odstupanje od trenda, gdje se svijet gleda iz ptičje perspektive, zanimljivo je osvježenje na književnoj sceni.

Komunikativni hermetizam

Stil pjesama u prvom ciklusu sadrži elemente ludizma i semantičkog konkretizma, ali se na njih ne naslanja u potpunosti. Pjesme su na idejnom planu donekle hermetične, ali se tu hermetičnost uspješno balansira začudnom i ponekad ironijskom upotrebom konkretnih motiva i zanimljivih slika. Tako pjesme uspijevaju postići komunikativnost koja nije direktna, proklamativna niti parolična, nego se suptilni angažman pjesama očituje u načinu na koje se kombinira iskaze od kojih su nastale pjesme te detekcijom tona kojim su iskazi napisani. Kao primjer možemo navesti sljedeće stihove: „Jedno je od najvećih postignuća

čovječanstva što smo leš počeli stavljati u/ najlon. A jedno od najmanjih —/ riječi u celofanu./ I obratno./ Trebalo bi srušiti/ zidove.“ (*Spalatski tango*).

Nadalje, angažman se ostvaruje suptilnim dosjerkama o fenomenima poput, na primjer, globaliziranog tržišta hrane: „moj tetrapak govori pet različitih jezika“ (*Babilonski toranj*), koje se pak nadovezuju i na probleme odnosa takve vrste proizvodnje i okoliša – odnosno, problematizira se nepomirenost tehnologije i prirode: „Proizvodnja: Stari kontinenti. Narudžba: Grad Zagreb./ Limit: Do zapuha promjene. Brdo smo koje ne prestaje/ rasti. Kazetofon Grundig, 86. godište. Tuna, Japan. Lignja/ patagonijska, zemlja porijekla:/ Falkland. Mnogi ćemo ga/ dograditi/ uigrano kao raspjevane vrane./ Jakuševačko brdo/ gradimo uludo.“ (ibid). Tako se na primjeru proizvoda koje svakodnevno koristimo i, navikli na njihovu prisutnost, zaboravljamo na njihovo porijeklo, ali i na njihove učinke na prirodu, govori o načinu na koje društvo zapravo tretira samo sebe, to jest, svoje sastavne elemente.

Na taj nas način Kamenjašević podsjeća da, iako je u konzumerističkom društvu sve roba, i iako je svaka roba potrošna, ambalaže traju gotovo vječno. Ipak, o ambalaži i njezinoj dugovječnosti u procesu konzumacije najmanje se razmišlja. Ono što je najočitiije i najdugotrajnije, sakriva se od naše percepcije i umiče našoj pažnji. Zato i nije neobično da nam šira perspektiva – zašto gradimo Jakuševačko brdo i kamo ta gradnja vodi – izmiče iz vida. Kao da nam ova pjesma poručuje: „problemi naše civilizacije su sistemski i globalni, a mi, kao vrane, od njih vidimo tek pokoji stari kazetofon ili tetrapak.“

Beskonačna konzumacija

Proizvodnja ambalaže ne rezultira samo tetrapakom ili Jakuševačkim brdom. U prenesenom značenju – ambalaža može predstavljati i proizvode svake ideologije ili procesa koji omogućavaju brz, ali plitak pogled na svijet. Beskonačnu konzumaciju predmeta na pokretnoj traci čijih se ostataka kasnije ne možemo riješiti. Pritom objekti konzumacije ne moraju biti samo fizički predmeti, to mogu biti i objekti simboličke prirode – vijesti, informacije, osjećaji, misli, komunikacija – sve površno što se taloži i zagušuje nam gradove i živote.

U „Kotlovnici“ se čini da se i fenomene koji su u svojoj biti kompleksni i mogu biti itekako hranjivi, ali su u svakodnevnom životu prikazani najčešće kao brza hrana u teško razgradivoj ambalaži, prikazuje upravo takvima kako ih se i tretira u ubrzanom, informacijskom dobu posvemašnje povezanosti i izolacije. Takvom se pjesničkom perspektivom ove procese na neki način razotkriva, a opet ih se, uvrštavanjem u knjigu, s druge strane legitimira kao fenomene o kojima je potrebno raspravljati, kao neuralgične točke današnjeg društva i njegovih pojedinaca.

Osim što pjesme mjestimično komentiraju politički aspekt hrvatskog društva, one govore i o ljudskim pravima, ekologiji, ali i različitim društvenim ulogama koje posreduju među odnos pojedince i društva. Tako se u ovoj knjizi tematizira i pitanja identiteta. Ne jednog identiteta, nego više njih.

Pjesnik - svinja

Jedan od identiteta lirskog subjekta koji se u ovoj knjizi postuliraju identitet je pjesnika suvremenog doba. Živimo u vremenu u kojem se informacije toliko brzo predstavljaju našem umu, da ne stignemo više ni provjeriti njihovu točnost. Poezija je, među ostalim, i umjetnost sažimanja. Za nju su potrebni fokus i koncentracija, ali čak ni fokus i koncentracija ne mogu

nas spasiti ako nismo u stanju provjeriti je li ono na što se fokusiramo i na što se koncentriramo istinito ili ne. U pjesmi *Klizeći start*, autor u autoironijskom modusu izriče jednu važnu istinu: danas pjesnicima nije lako pisati pjesme. U ovoj pjesmi na zanimljiv se način zapetljava petlja različitih aspekata identiteta pjesnika informacijskog doba, a koju ćemo ovdje raspetljati.

„Pođoh napisati pjesmu ali nabasah/ na vickast start pravu pošast/ iskapih pedeset tri šalice kave poslah trideset dva mejla/ oderao sam dvije debele kože s vozačice taksija/ koja je radila osmice u mojoj glavi/ iz koje se dogovor kod sata iscijedio kao/ ozebla baterija za laptop istrošena kao/ pjesnički zanat u doba digitalne kolere“ početak je ove pjesme.

Dakle, pjesma započinje autopoetičkim iskazom namjere da se piše pjesma, koju ne mogu ne vidjeti kao postmodernu ironičnu invokaciju muza. U namjeri da počne pisati pjesmu, lirskog subjekta omela je svakodnevnica, ali i stanje pjesničkog zanata. Nije bez razloga digitalno doba nazvano kolerom. Kolera je bolest koja se u 19. stoljeću proširila zahvaljujući trgovačkim putovima, a ona i danas hara nerazvijenijim dijelovima svijeta. Ta bolest, dakle, predstavlja supostojanje globalizacije i manjka razvijenosti, svojevrsni paradoks istovremenog napredovanja i nazadovanja. Mnogi bi u ovom sklopu mogli prepoznati upravo digitalno doba. Što je bolest? Višak informacija i obaveza, užurban život. Što bolest napada? Pjesnički zanat. Vidimo, dakle, da je početak ovaj pjesme iskaz ne samo o nemogućnosti implicitnog autora da toga dana napiše pjesmu, nego i o nemogućnosti da se danas pišu pjesme. Paradoks stvaranja je, ipak, da je pjesma, ne samo unatoč nemogućnosti da je se piše, nego upravo zbog te nemogućnosti, počela biti napisana. Iskaz „ja ne mogu napisati pjesmu“ postao je početak pjesme, kao što je i priznanje da, zbog zagađenosti informacijskog doba pseudoznanjem, sve teže formuliramo suvisla mišljenja, upravo početak suvislog mišljenja. Zanimljiva je, dakle, pozicija zacrtana u prvoj polovici ove pjesme: iako sadržaj pjesme govori da je poeziju danas nemoguće pisati, samo postojanje pjesme upravo je dokaz da je poeziju danas i te kako moguće pisati.

U ostatku pjesme spominju se telefonski pozivi, aplikacije, memeovi, gegovi, neobećarci, filmovi i Danijel Dragojević. Dakle, i pjesnik je, može se zaključiti, samo konzument sadržaja kao i svaki drugi, i čak i za njega na istoj ravni ravnopravno supostoje proizvodi onoga što se prije nazivalo visokom i niskom kulturom. Na kraju pjesme, pjesnik u ogledalu vidi svinju, i tu svinju naziva čistim, pametnim svejedom. Svinja doista jest čisti i pametni svejed, i nakon upućivanja na manjak razlikovanja visoke i niske kulture u svakodnevnom životu, autor poentira poistovjećivanjem čovjeka i svinje. Ova usporedba, ipak, nije moralizatorski čin, nego upravo suprotno – to je dekonstruiranje antropocentričnog hijerarhiziranja različitih vrsta sisavaca.

„I svinja može biti pjesnik, ako pjesnik može biti svinja“, kao da nam se lirski subjekt smiješi iz ogledala. „I ne vidim problem u tome“, dobacila bi svinja. Kao da je poruka ove pjesme ta da, umjesto da se trsimo očuvati stare vizije onoga što bi čovjek i pjesnik trebao biti, a koje ne odgovaraju suvremenom načinu života, treba u tom novom obliku čovjekovanja, koji živimo, pronaći adekvatnu i suvremenu figuru čovjeka, pa tako i pjesnika. Ili, kao što i sam pjesnik piše u jednoj od pjesama u kojima je istodobno i autoironičan i ozbiljan – „čovjek će postati ili dragovoljnom tvorevinom/ svoje tehnologije ili ga neće biti“ (*Reprodukcija složene tehničke strukture kao uvjet opstanka društva*). Rješenje zagonetke o tome kako se, kao pjesnik, oduprijeti izazovima suvremenosti jest: nije rješenje u odupiranju, nego u adaptaciji.

Topljenje, sažimanje

Klizeći start nije jedina pjesma u kojoj se spominju suvremeni mediji. U pjesmi *Kocka šećera*, autor koristi termine „TV–ekologija“: „Malo TV–ekologije:/ Na Grenlandu navodno prodaju prve redove/ uz pogrebni spektakl otapanja ledenjaka./ U kulturi koja eksploatira vlastitu smrt. Otapanje donosi kraj., i „TV–politika“: „Malo TV–politike:/ Tolika količina pomahnitala domoljublja/ iz djetinjih školskih dana/ izgubi se u hodu/ po sparušenoj zemlji zrele stvarnosti.“

Ekologija i politika ozbiljne su teme, a TV–ekologija i TV–politika trivijalizacija su tih tema. Kako pjesničkim jezikom pristupiti temi topljenja ledenjaka na Grenlandu, o kojoj saznajemo upravo jedino kroz te iste medije čiju neadekvatnost za prenošenje sveukupnosti teme topljenja ledenjaka ističemo u pjesmi? Dva se rješenja nadaju u ovoj pjesmi. Prvo rješenje jest, a na koje nam ukazuje strofa o TV ekologiji – izvještavanje o recepciji onoga o čemu se izvještava, umjesto o samom fenomenu. Pomisao da bi netko prodavao mjesta s pogledom na fenomen otapanja ledenjaka, i mogućnost da se čitatelju ta scena ne učini nužno izmišljenom, ne govori samo o fenomenu otapanja ledenjaka i globalnom zatopljenju, nego i o načinu na koji se nosimo s njim. U slučaju, dakle, da su se prvi redovi s pogledom na ledenjak doista prodavali, nadaje se pjesničko rješenje odabira detalja koji, umjesto da pokušava dočarati fenomen u svojoj sveukupnosti (globalno zatopljenje), prikazuje i fenomen i kontekst u kojem se on odvija (spektakularizacija katastrofe).

Ovo je zanimljivo pjesničko rješenje kako doskočiti prikazima kompleksnih fenomena, bez da ih se prikazom banalizira. A ako se, pak, prodaja prvih redova nije dogodila, onda je već samo pobuđivanje sumnje u čitatelju – je li ovo stvarni događaj, ili ne – vrijedan pjesnički postupak, jer ukazuje na to da između svijeta u kojem živimo i njegove groteske nema prevelike razlike bez toga da, upravo putem medija, provjerimo što je stvarnost. Tako se, odabirući ono aristotelovsko vjerojatno, umjesto onoga što se stvarno dogodilo, pjesnička imaginacija nadala kao moćno oružje koje nam govori istine o svijetu čak i ako te istine nemaju empirijsko utemeljenje u detaljima koji su opisani. Istina je tu, kao višak, kao zaključak, kao destilat i geštaltni zbroj fenomena razbacanih po vidokrugu utvrdive stvarnosti.

Korištenje termina TV–politike nudi nam na razmatranje jednu drugu zanimljivu observaciju. Stihovi u kojima se govori o TV politici ukazuju na odnos ideologije i stvarnosti. Oni ukazuju da se, kako ne bismo zapali u neku vrstu iluzije, ipak moramo vratiti empirijskom, iskustvenom, životnom. Ove dvije obrade motiva medijem posredovane stvarnosti (TV ekologija i TV politika) čine zanimljiv sklop dviju samo naizgled suprotstavljenih premisa: da bismo imali kritički uvid u stvarnost, moramo nadići puku recepciju empirijskih fenomena. Ali također, da bismo imali kritički uvid u stvarnost, moramo svoje mišljenje temeljiti na činjenicama, na empirijskoj stvarnosti. Što je rješenje? Rješenje je operiranje na dvije ontološke razine istodobno. Skraćeno rečeno, rješenje je metafora. Poezija.

Lebdim kao duh nad vodama

Osim identiteta pjesnika, u ovoj je knjizi zacrtan i identitet imigranta. On je vidljiv u pjesmi *Parcijalizacija*: „Prvo separacija. Pa akulturacija. Pa integracija. Pa/ asimilacija. Pa/ marginalizacija./ Izgubiš se kao dječak u velikom gradu, namjestiš/ optimalnu riječ. Nađeš put do policije, nađeš put do stana./ Kasnije namještanje više nije potrebno./ Prvo uneseš kauč, ormar, krevet./ I onda kasnije./ Kasnije izneseš čovjeka.“ Osobito je, na temu iskustva imigranta iz Bosne, dirljiva pjesma *Helijev san*, koja govori o dječaku izbjeglici koji čeznutljivo gleda drugo dijete kako nemarno ispušta svoj balon iz ruke. Pjesmu neću u

cijelosti prenositi, ali je svakako preporučam na čitanje. Pjesme poput ovih i *Rafali prema urvini neba* ukazuju na ranjivi, dislocirani lirski subjekt, i kao da objašnjavaju odakle dolazi ona ptičja perspektiva iz koje se tako sveznajući moglo govoriti o kompleksnim društvenim fenomenima. Perspektiva je to nastala u bivanju u izdvojenosti, to je distanca koju omogućava jedino egzistiranje koje za sebe vjeruje da je na rubu sustava, odnosno izvan njega.

Kao što Kamenjašević u pjesmi *Prazne staje* piše: „Kad su mi tvrdili da se neću vratiti, ja sam prkosno ili/ pakosno odgovarao/ da se ni ne mogu vratiti jer lebdim kao duh nad vodama.../ jer nisam ris, kept in captivity, već relik/ endemskoga karaktera:/ bosanski Hrvat“. Ovo bezdomno lebdenje, lišeno i mogućnosti povratka u ono što je bilo, i mogućnosti posvemašnje integracije u ono što sad jest, pozicija je koja omogućuje da se tim bolje secira društvo kojeg smo dio, upravo zato što se ne osjećamo kao njegov dio. To je mogućnost da se sudjeluje s promatranjem i da se donese zaključak, bez da se kritički aparat zatruje internalizacijom vrijednosti onoga u čemu sudjelujemo.

Zaključak

„[Kotlovnica](#)“ Bonislava Kamenjaševića knjiga je u kojoj se autor vrlo uspješno uhvatio u koštac ne samo sa pisanjem o suvremenom svijetu, nego i o mogućnosti da o tom svijetu autonomno i suvislo govorimo kroz književni tekst. Za mene je ovo knjiga koja je na idejnom planu jako poticajna, a koja je i stilski vrlo dobro izvedena. Kao i sve na svijetu, ni ova knjiga nije bez mana. Ima u njoj nekoliko pjesama koje je pjesnik mogao izostaviti iz knjige. Ima i poneko kritično mjesto gdje pjesnik zalazi u suvišno demonstriranje vlastite kreativnosti pa se fokus pjesme gubi, ili gdje se čini da se arhaične izraze koristi neironično pa se na trenutak dobrohotno nasmijemo. Takvih mjesta u knjizi ima tek nekoliko i to su sitnice čije bih seciranje prepustila perfekcionista (a u njihovo bih se raščlanjivanje možda i sama upustila kad se ne bi radilo o pjesničkom prvijencu, ili kad knjiga ne bi bila toliko poticajna za razmišljanje).

Sve u svemu, ovo je jedan od jačih književnih debija suvremene hrvatske poezije mlađe generacije i općenito knjiga koja zaslužuje da je se ne promatra tek kao književni debi ili prvijenac, nego kao ozbiljnog člana korpusa hrvatske poezije objavljene 2021. godine. Ovu zbirku pjesama svakako preporučam svima, a pogotovo ljubiteljima knjiga autora čija djela možda nisu sva međusobno stilski srodna, ali svakako imaju nešto zajedničko s „Kotlovnicom“ Bonislava Kamenjaševića – Dorte Jagić, Marka Pogačara, Martine Vidaić, Branka Čegeca, Miroslava Mićanovića, Davora Šalata i Sebastiana Antonija Kukavice.

[Bonislav Kamenjašević](#)

Kotlovnica

- Durieux 07/2021.
- 70 str., tvrdi uvez s ovitkom
- ISBN 9789531884969

Zbirka poezije Bonislava Kamenjaševića 'Kotlovnica' tematizira suvremeni svijet i njegov odnos prema prirodi, prema životu u kojemu je potrebno što više sadržaja nagurati u što manje (vremenskoga) prostora, pri čemu je važno to činiti novim tehnološkim alatima. U toj krizi ljudskosti prirodu rastežemo kao slabašnu kuhinjsku gumicu, a ljudima manipuliramo koliko je u skladu s našim potrebama.